

Redovisning av Forum för levande historias uppdrag

Uppdrag att öka kunskapen om Sveriges deltagande i
den transatlantiska slavhandeln och slaveriet
(A2021/01912)

Besöksadress

Stora Nygatan 10-12
Gamla Stan, Stockholm

Postadress

Box 2123
103 13 Stockholm

Kontakt

Tfn växel: 08-723 87 50
info@levandehistoria.se

Läs mer

levandehistoria.se

Diarienummer: 2021/213

Dokumentnamn: Redovisning av Forum för levande historias uppdrag. Uppdrag att öka kunskapen om Sveriges deltagande i den transatlantiska slavhandeln och slaveriet (A2021/01912)

Datum: 28 februari 2023

Handläggare: Madelene Persson

Innehåll

Sammanfattning	4
Kontaktperson för arbetet	4
Syfte och mål.....	5
Tidigare insatser inom fältet.....	6
Organisering och styrning	7
Målgrupper	8
Aktiviteter.....	8
Samverkan	10
Analys och bedömning	10
Bilaga 1.....	14

Sammanfattning

Den 7 oktober 2021 gav regeringen Forum för levande historia i uppdrag att öka kunskapen om Sveriges deltagande i den transatlantiska slavhandeln (A2021/01912). I uppdraget ingick att ta fram och sprida utbildningsmaterial främst riktat till elever i grundskolan, gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen, samt deltagare inom folkhögskolan. Uppdraget är en del av Forum för levande historias arbete inom ramarna för den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott, samt formuleras som en del av det åtgärdsprogram mot afrofofi som syftar till att komplettera den nationella planen.

Det huvudsakliga fokuset i arbetet med uppdraget har varit att ta fram ett utbildningsmaterial som är funktionellt och tillgängligt för de specificerade målgrupperna, samt att därefter sprida och tillgängliggöra detta material. Myndigheten har nu tagit fram undervisningsmaterialet *Sverige, slavhandeln och slaveriet* som lanserades 23 februari 2023.

(<https://www.levandehistoria.se/undervisningsmaterial/sverige-slavhandeln-och-slaveriet>)

Vid sidan av produktionen med undervisningsmaterialet har myndigheten genomfört en fortbildning för skolpersonal på temat, samt planerat för en ytterligare fortbildning som genomförs under april 2023. Utöver det har myndigheten löpande arbetat med kommunikationsinsatser kring uppdraget, samt arbetat med att stärka den interna kompetensen på området för att på så sätt föra in frågorna i den ordinarie verksamheten.

Uppdraget har genomförts under perioden oktober 2021 till och med februari 2023. Föreliggande rapport utgör redovisningen av genomförandet av detta uppdrag.

Kontaktperson för arbetet

Namn, titel: Madelene Persson, projektledare

Telefonnummer: 08–120 228 10

E-postadress: madelene.persson@levandehistoria.se

Syfte och mål

Forum för levande historia har sedan 2015 haft särskilda regeringsuppdrag att genomföra utbildningsinsatser om olika former av rasism och intolerans i historien och idag. Dessa satsningar ska bidra till att skapa ett jämlikt samhälle präglat av respekt för alla människors lika värde och rättigheter och till att främja demokratin. En del i uppdraget har varit riktat mot grundskolan och gymnasieskolan. Från och med 2020 regleras uppdraget i myndighetens regleringsbrev.

Den 7 oktober 2021 gav regeringen Forum för levande historia uppdrag att, inom ramen för myndighetens arbete för den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott, genomföra insatser för att öka kunskapen om Sveriges deltagande i den transatlantiska slavhandeln och slaveriet (A2021/01912). Uppdraget är även en del av det åtgärdsprogram mot afrofobi regeringen presenterade i juli 2022 och som syftar till att komplettera den nationella planen. I uppdraget ingick att ta fram och sprida utbildningsmaterial främst riktat till elever i grundskolan, gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen, samt deltagare inom folkhögskolan. Uppdraget bekräftas i regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende anslag 2:3 Åtgärder mot diskriminering och rasism m.m. inom utgiftsområde 13. (A2021/02399, A2021/02318).

Som framgår av regeringens uppdrag kan slaveriet av människor från Afrika genom historien och den transatlantiska slavhandeln som helhet påverka förekomsten av rasism mot personer med afrikanskt ursprung världen över. Att synliggöra slaveriets historia kan därför utgöra ett bidrag i arbetet med att förebygga och motverka afrofobi idag.

Som skäl för regeringens beslut om att uppdra Forum för levande historia att ta fram och sprida ett sådant utbildningsmaterial anges att Sverige ska vara ett land fritt från rasism och hatbrott. Enligt den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott ska olika former av rasism, däribland afrofobi, uppmärksammas särskilt. Även historiska övergrepp som hänger ihop med rasism och diskriminering i dag ska lyftas fram i ljuset. Det ligger även i linje med att FN:s generalförsamling förklarade 2015–2024 som det internationella årtiondet för människor av afrikansk härkomst. Enligt regeringen är det därför viktigt att öka kunskapen om Sveriges historiska arv som delaktig i slaveriet.

I uppdraget lyfter uppdragsgivaren alltså fram samtida afrofobi som en viktig bakgrund till uppdraget. Till exempel lyfts rapporten *Afrofobi - En kunskapsöversikt över afrosvenskars situation i dagens Sverige* av Mångkulturellt centrum från 2014 fram i uppdragstexten. Av den rapporten framgår att afrosvenskar drabbas av afrofobi i stor utsträckning, samt att föreställningar och stereotyper om Afrika och om svarta människor som går tillbaka till kolonialtiden påverkar många afrosvenskars vardagsliv. I

uppdragstexten lyfts också fram att företrädare för afrosvenskar i dialog med regeringen framfört att kunskapen om Sveriges delaktighet i det transatlantiska slaveriet behöver öka som en del i arbetet mot afrofobi. De har även framfört behov av att ta fram läromedel och skolmaterial kopplat till ämnet, något som också efterfrågats av lärare.

Under tiden för arbetet med detta uppdrag har Brottsförebyggande rådet gett ut rapporten *Afrofobiska hatbrott* (Rapport 2022:7). Den visar att hatbrott riktade mot afrosvenskar är ett problem som genomgriper stora delar av samhället. Ett av de fem identifierade typfallen rör hot och våld i skolan.

Afrofobi som ett samtida samhällsproblem utgör således en fond till det uppdrag som givits Forum för levande historia. Att öka kunskapen om Sveriges deltagande i den transatlantiska slavhandeln och slaveriet är förstås viktigt i sin egen rätt. Det är en del av Sveriges historia. Men att synliggöra den transatlantiska slavhandeln och slavhandel – och Sveriges roll i det – är också en viktig komponent för att förstå de orättvisor som finns i samhället idag, inte minst eftersom kolonialismen är nära förbundet med rasism.

Syftet med detta uppdrag har således varit att öka kunskapen om Sveriges deltagande i den transatlantiska slavhandeln och slaveriet. Det har formulerats i form av två övergripande resultatmål:

- ett målgruppsanpassat och tillgängligt klassrumsmaterial som kan användas i flera olika skolformer mot olika elev-, student och deltagargrupper, samt
- kännedom om materialet hos relevanta målgrupper

En sekundär effekt av särskilt det första resultatmålet är att myndigheten genom arbetet stärker sin förmåga att sprida kunskap om ämnet även utöver de primära målgrupperna för klassrumsmaterialet, till exempel till kultur- och samhällsintresserad allmänhet. Detta genom att vi till exempel kan använda uppdaterade fakta i vår kommunikation och integrera ämnet i vår fortbildningsverksamhet.

Tidigare insatser inom fältet

Forum för levande historia är en myndighet med uppdrag att främja demokrati, mänskliga rättigheter och alla människors lika värde. Genom kunskap om historien vill vi bidra till reflektion och lärande om hur dåtid och nutid hänger ihop. I sitt arbete bedriver myndigheten utåtriktad verksamhet med inriktning på kunskap, kultur och fortbildning. Vi tar fram utställningar, fortbildningar, rapporter, material för skolan och håller seminarier och samtal.

2007 gav regeringen Delegationen för mänskliga rättigheter i uppdrag att tillsammans med Forum för levande historia och andra organisationer som arbetar med mänskliga rättigheter att genomföra kommunikations- och kunskapshöjande aktiviteter till minne av att det var 200 år sedan den transatlantiska slavhandeln avskaffades. Detta resulterade bland annat i att skriften *Slaveri då och nu* togs fram. Skriften tillgängliggjordes bland annat på Forum för levande historias webbplats.

2015 fick myndigheten i uppdrag att genomföra utbildningsinsatser om olika former av rasism och intolerans i historien och i dag. Myndigheten har nu haft detta uppdrag under flera år och därmed har viktiga kunskaper och erfarenheter erhållits. Vi arbetar även löpande med fortsatt utveckling och spridning av insatserna. Vi erbjuder fortbildningar kring olika former av rasism, däribland afrofobi. På vår webb finns faktatexter och filmer om bland annat afrofobi i historien och idag. Vi har även tagit fram en poddserie och en serie frukostseminarier om rasism, där temat bland annat varit kolonialism och afrofobi. Vi erbjuder även undervisningsmaterialet *Källkritik, historiebruk och rasism* som vänder sig till elever i årskurs 7–9 och gymnasiet. Materialets syfte är att utveckla elevernas kritiska tänkande genom övningar i källkritik och historiebruk. Materialet bidrar också till att elever får ökad kunskap om rasism i historien och i dag, med koppling till afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer.

Organisering och styrning

Uppdraget har organiserats under avdelningen för uppdrag och forskningssamordning men har även involverat funktioner från alla avdelningar, samt i övrigt integrerats i det ordinarie arbetet.

I likhet med myndighetens övriga arbete har uppdraget genomförts i projektform. De funktioner som varit kopplade till projektet är: en projektledare, två pedagoger (varav en enbart under projektets första månader) och två kommunikatörer (med delat ansvar för webbarbete respektive spridning och kommunikation). Utöver den interna arbetsgruppen har en forskare med särskild kompetens kring ämnet, samt en konsult för film och visuella koncept anlåtats och arbetat nära projektgruppen.

Projektgruppen har även haft löpande dialog med en referensgrupp där både lärare och representanter för civilsamhället ingått, samt haft informationsmöten med representant för Skolverket.

Arbetet inom uppdragen har kommunicerats med både personal och ledning vid avsedda möten.

Det praktiska arbetet har organiserats genom löpande projektmöten, samt löpande avstämningar med involverade konsulter.

Målgrupper

För det pedagogiska materialet är lärare och pedagoger verksamma i grundskolans senare årskurser, lärare vid både teoretiska program och yrkesprogram samt lärare vid annan vuxenutbildning på motsvarande nivå en primär målgrupp. Slutmålgrupp är elever, deltagare och studenter.

För de faktatexter och kunskapsunderlag som tas fram inom ramen för projektet är målgruppen, förutom de lärare som söker fördjupad kunskap om frågorna, även kultur- och samhällsintresserad allmänhet och myndighetens medarbetare.

Utbildningsmaterialets relevans för målgrupperna har säkerställts genom kontinuerlig dialog med projektets referensgrupp.

Aktiviteter

Arbetets främsta fokus har varit att ta fram ett utbildningsmaterial, samt att sprida detta. Vid sidan av det har vi i samverkan med andra projekt på myndigheten genomfört en fortbildningsdag för lärare, samt planerat för ytterligare en fortbildningsdag kopplat till temat under våren 2023. Därutöver har vi också arrangerat två mindre aktiviteter (lunchföreläsning och stadsvandring) för att stärka myndighetens interna kompetens i frågorna. Vi har även haft löpande kommunikation kopplat till uppdraget. Till exempel har uppdraget och ämnet lyfts fram i P1:s program Studio Ett och i Amnesty Press.

Arbetet med uppdraget har delats upp i fem faser.

Fas 1. Inventering, utveckling, kontakt (oktober – januari)

Efter det sedvanliga arbetet med att sätta samman projektgrupp och ta fram projektplan ägnades tid under 2022 framför allt åt att genomföra olika typer av inventeringar (forskningsinventering/befintliga utbildningsmaterial nationellt och internationellt). Därutöver genomfördes en mindre enkätundersökning riktad mot lärare vid de olika skolformer som uppdraget anger. För att säkerställa materialets relevans och förankring påbörjades även tidigt arbetet med att sätta samman en referensgrupp. Dels fick de som genomförde enkäten anmäla sitt intresse, dels genomfördes sonderande samtal med

representanter för Afrosvenskarnas riksorganisation och Afrosvenskarnas forum för rättvisa.

Fas 2. Pedagogiskt ramverk, kommunikation och internt utvecklingsarbete (februari – maj)

I den andra fasen arbetade projektgruppen både gemensamt och med parallella spår. Pedagogerna arbetade med, utifrån den information som samlats in genom sonderingssamtal och enkät, att ta fram ett pedagogiskt ramverk. Kommunikatörerna tog fram kommunikationsplan och började ta fram skisser på ett upplägg för materialet på myndighetens webbplats. I det gemensamma arbetet lades tid på att diskutera olika pedagogiska och kommunikativa vägval, exempelvis när det gäller vilka ord och källor som kommer användas i materialet, samt framtagande av verksamhetslogik. Därutöver anlätades forskaren Fredrik Thomasson för att bistå med innehåll till materialet. Thomasson är verksam som historiker vid Uppsala universitet. Han är specialiserad inom området svensk karibisk kolonialism och har publicerat brett om svenska S:t Barthélemy. Under denna period genomfördes även ett gemensamt referensgruppsmöte där både utvalda lärare och representanter för civilsamhället deltog. Vid detta möte presenterades ett första tentativt pedagogiskt ramverk.

Fas 3. Produktion (maj – december)

Under den tredje fasen av arbetet genomfördes produktionen av materialets olika delar.

Inledningsvis fördjupades det pedagogiska ramverket och ett tentativt innehåll processades i samråd med den expert som anlätats. Därefter har produktion av materialets olika delar tagits fram i löpande dialog mellan projektgrupp och de externa konsulter som anlätats för olika uppdrag. Själva undervisningsmaterialet utgörs av film, texter, ljudberättelser, källövningar, tidslinje och kartor. Till det finns en relativt omfattande lärarhandledning, där bland annat podavsnitt och fördjupningstexter ingår. Syftet med dessa är att stödja läraren i dennes förberedelser av undervisningen.

Fas 4. Tester och referensarbete (oktober – januari)

En bit in i produktionsfasen återupptogs dialogen med referensgruppen. De som medverkade i referensgruppen utifrån sin roll som lärare fick läsa utkast till texter, läsa filmmanus, manus till ljudberättelser et cetera. Samtidigt höll vi enskilda möten med representanter för civilsamhället, samt med representant för Skolverket. Förutom

information om processen diskuterades vid dessa möten uppdragets mål och avgränsningar, samt lärarhandledningens innehåll. Med lärarna genomfördes också enskilda intervjuer.

Fas 5. Färdigställande, lansering och spridning (feb -)

Under den sista fasen i projektet har materialet färdigställts, publicerats, lanserats och spridning påbörjats. Vi ser också att det finns stor potential att integrera delar av arbetet i vår ordinarie verksamhet. Förutom lansering av materialet den 23 februari planerar vi för att hålla en lärarfortbildning 18 och 27 april. Vi marknadsför och sprider materialet genom annonsering i kanaler som vänder sig till lärare och skola, samt genom nyhetsbrev, sociala medier och pressarbete.

Samverkan

I regleringsbrevet framgår att myndigheten i genomförandet av uppdraget ska samråda med Skolverket, samt relevanta aktörer inom civilsamhället.

Under perioden har vi haft löpande kontakt med representant för Skolverket som informerats om projektets framskridande, och som i sin tur spridit information om arbetet i sina kanaler på Skolverket.

Därutöver har vi haft en löpande dialog med representanter för Afrosvenskarnas riksorganisation och Afrosvenskarnas forum för rättvisa som också deltagit i referensgruppsarbetet.

Även andra sakkunniga har konsulterats genom enskilda möten under arbetets gång.

Analys och bedömning

Uppdrag och projektmål

Så som uppdraget är framskrivet ska myndigheten inom ramen för uppdraget synliggöra Sveriges historiska arv som delaktig i slaveriet och den transatlantiska slavhandeln. Som bakgrund anges att detta kan utgöra ett bidrag till arbetet med att förebygga och motverka afrofofi idag. Forum för levande historia är en myndighet som har som primärt uppdrag att främja demokrati och mänskliga rättigheter med lärdomar från historien. Uppdraget har därmed legat väl i linje med myndighetens verksamhet.

Uppdraget var formulerat som att öka kunskapen om Sveriges deltagande i slavhandeln och slaveriet. Specifikt uttrycks att myndigheten ska ta fram ett utbildningsmaterial. Vi har gjort bedömningen att i uppdraget prioritera framtagandet av utbildningsmaterial. Detta eftersom det stärker vår förmåga att sprida kunskap i ämnet på lång sikt. De resurser, så som film, faktatexter, poddavsnitt, kan till exempel även användas i myndighetens övriga kunskapshöjande arbete. Därutöver har vi även genomfört vissa kunskapshöjande insatser för att uppmärksamma ämnet genom till exempel fortbildning för skolpersonal. Även ytterligare insatser planeras under detta år, exempelvis fortbildningar och spridning och marknadsföring av materialet.

Den 23 februari lanserades materialet *Sverige, slavhandeln och slaveriet*. Materialet är producerat för att kunna passa en bred målgrupp med olika tillgänglighetsbehov. Till exempel är texterna klarspråksbearbetade och läraren har möjlighet att anpassa sin användning av materialet utifrån elevernas/deltagarnas behov. Mot denna bakgrund kan därmed projektmålet om att producera ett målgruppsanpassat och tillgängligt undervisningsmaterial som kan användas i flera skolformer mot olika elev-, student och deltagargrupper sägas vara uppfyllt. Avseende projektets andra mål, om kännedom om materialet hos relevanta målgrupper, har det primära arbetet under året gått ut på att lägga en plan för kommunikation och marknadsföring när materialet väl lanserats. Därmed kommer arbetet med spridning av själva materialet nu intensifieras.

Målgrupp

Den målgrupp som i uppdraget anges för utbildningsmaterialet är elever i grundskola, gymnasieskola och den kommunala vuxenutbildningen samt deltagare inom folkhögskolan. Detta är en mycket bred målgrupp där kunskapsbehovet, tid för undervisning och undervisningens innehåll varierar i hög grad. Vi har gjort en avgränsning som innebär att materialet inom grundskolan främst vänder sig till högstadiet. Den främsta anledningen till denna avgränsning är att ämnet inte ingår i läroplanen för samhällsorienterade ämnen i årskurs 4-6. Det är först i läroplanen för årskurs 7-9 som europeisk kolonisation och slavhandel lyfts fram som ett centralt innehåll. Ämnet är också av sådan karaktär att för att fungera i de lägre årskurserna hade det varit nödvändigt med ett annat pedagogiskt upplägg och innehåll.

För att undersöka den utpekade målgruppens behov har vi dels genomfört en enkät, dels involverat referenslärare från olika skolformer i arbetet med materialet. Utifrån både enkät och samtal med lärare, samt myndighetens tidigare erfarenheter av att ta fram material till diversifierade målgrupper framgår att det är nödvändigt att bygga in olika nivåer i utbildningsmaterialet, exempelvis genom att variera text, film och ljud. Det material vi tagit fram är som helhet tänkt att ge elever/deltagare fördjupade kunskaper om

ämnet med hjälp av olika format. Läraren kan anpassa materialet utifrån sin elev- eller deltagargrupp genom att välja att arbeta med alla eller vissa delar av materialet. Läraren ges därmed stort utrymme att lägga upp undervisningen utifrån faktorer som tid eller elevernas/deltagarnas förkunskaper och/eller behov.

Utbildningsmaterialets innehåll

Enligt uppdraget ska myndigheten synliggöra Sveriges historiska arv som delaktig i slaveriet och den transatlantiska slavhandeln. Ett sådant synliggörande kan bidra till arbetet med att förebygga och motverka afrofoxi idag. Det material som tagits fram är relativt historiskt fokuserat och även om vi genom materialet öppnar upp för samtal om kopplingen mellan historia och afrofoxi idag ligger huvudfokus på det historiska skeendet. Vår bedömning har varit att då det i stort har saknats ett bra utbildningsmaterial som tar fasta på den svenska deltagandet i slavhandeln och slaveriet, så är behovet av ett historiskt fokuserat material stort. Detta har även framgått i vår enkät och i samtalen med referenslärare och i våra samtal med representanter för civilsamhället. Tillika nämns det i uppdraget. Det har förvisso även funnits de som uttryckt behov av utbildningsmaterial som tar mer direkt fasta på afrofoxi idag. Vi ser dock detta utbildningsmaterial som en del i ett större arbete där flera olika insatser krävs för att förebygga och motverka afrofoxi idag. För att lärare på ett enkelt sätt ska kunna ta in utbildningsmaterialet i sin undervisning har vi valt att sätta fokus på det historiska skeendet utan att för den skull stänga möjligheten till samtidsfrågor. Därutöver är vår bild att ämnet inte tidigare fått särskild stor plats i läromedel. Att lyfta fram det som en viktig historisk händelse och en del av vår gemensamma svenska historia är i sig ett viktigt erkännande som kräver sin egen plats.

Process och samverkan

I arbetet med materialet har kunskapen och erfarenheten från lärare och civilsamhället varit av största vikt. Att involvera dessa tidigt i processen har varit en viktig och avgörande faktor för att förankra arbetet, men framför allt också för att deras kunskaper och erfarenheter kompletterat och utvecklat vår egen förståelse av frågan i arbetet. Förvisso har det inneburit att inte minst förarbetet tagit mycket tid i anspråk. Vi ser dock att detta varit en viktig del i produktionen av materialet.

Vi har vidare lagt större vikt vid att ta fram redskap för till lärare inför undervisning i ämnet än vad vi först tänkte. Detta berodde på att vi tidigt fick signaler om att afrofoxi så

som det kommer till uttryck idag ibland också kan kopplas till själva skolmiljön. Dels elever emellan, dels i själva undervisningssituationen. Även lärare uttryckte ett behov av ökat stöd i hur man kan undervisa i dessa frågor på ett bra sätt. Som ett resultat av det har vi tagit fram en omfattande lärarhandledning. Som ett komplement till lärarhandledningen finns stöd till läraren i form av ett podsamtal där en jämlikhetskonsult och två lärare delar sina tankar om undervisning i ämnet och ger råd och tips. Ytterligare ett stöd till läraren är en text om minoritetsstress och hur det kan ta sig uttryck i skolan.

Ekonomi

Som framgår av den ekonomiska redovisningen har vi gjort av med mindre pengar än vad som gavs i uppdraget. Detta har att göra med att den beräknade lönesituationen förändrades under arbetets gång. Se bilaga 1.

Bilaga 1. Ekonomisk redovisning

Forum för levande historia redovisar bidrag till KAM enligt nedan:

Datum: 2023-01-17

Dnr: 2021/213

Redovisning av uppdrag: Nationell plan mot rasism, liknande form av fientlighet och hatbrott.

**Intäkter bidrag från KAM A2021/01912, A2021/02356,
A2021/002399 - Translantiska Slavhandeln** **-1 700 000**
Delsumma: **-1 700 000**

Kostnader

Löner och sociala avgifter

Projektgruppen

663 473

Delsumma:

663 473

Kontor, resor och revision

Resor & Hotell

4 377

OH-kostnader

415 000

Delsumma:

419 377

Övriga kostnader

Övriga konsultkostnader

205 852

Övriga tjänster

140 000

Övriga kostnader

961

Delsumma:

346 813

Summa kostnader

1 429 663

Utfallet för 2022 att återbetala till KAM 270 337 kr.

-270 337